

SEÇİCİ DİNLEME STRATEJİSİ ÖĞRETİMİ İLE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİNLEDİĞİNİ NOT ALMA VE ÖZETLEME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Halit KARATAY¹, Oğuzhan UZUN²

1 Prof. Dr., BAİBÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, halitkaratay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1820-0361.

2 Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, oguzhan.uzun1993@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4700-8360.

Geliş Tarihi: 14.10.2019 Kabul Tarihi: 11.11.2019

Öz: Dinleme, çevreden gelen sesleri algılama ve tanımlama sürecidir. Bu süreci bilinçli olarak işletebilmek, okulda öğrenme ve akademik başarı için önemlidir. Öğrenme deneyimleri yetersiz olduğu için öğrenciler, derslerde önemli bilgileri ayırt etmekte zorlanabilmektedirler. Öğrencilerin öğrenme sürecinde onlar için gerekli olan önemli bilgileri seçme, dinlenen metinde işlenen konu ve ana fikri belirleyebilme becerileri geliştirilebilir. Bunun için öğrencilerin anlama, önemli bilgileri seçme, not alma ve özetleme becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışmada, öğrencilerin not alma ve özetleme becerilerini geliştirmek üzere seçici dinleme stratejisi öğretilmiştir. Sınıf içi eylem araştırması şeklinde tasarlanan çalışma, temel eğitim 5. sınıfta olan iki dilli 23 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerin seçici dinleme becerilerini geliştirmek için 8 hafta boyunca dinleme metinleri kullanılarak önemli bilgileri not alma ve özetleme becerileri geliştirilmiştir. Uygulama sonunda öğrencilerin dinlediğini anlama becerilerinin geliştiği, uygulamadan 4 hafta sonra bile bu becerilerinde gerilemenin olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrenciler, bu uygulamadan sonra dinleme sürecinde önemli bilgileri daha kolay seçebildiklerini, dinleme metinlerini daha iyi anladıklarını belirtmişlerdir. Derslerine giren diğer öğretmenler de öğrencilerin bu uygulamadan sonra derslerde daha dikkatli olduklarını, diğer sınıflardaki akranlarına göre öğrenme hızı ve ilgilerinde bir iyileşmenin olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: dinleme eğitimi, seçici dinleme, not alma, özet çıkarma, iki dilli öğrenciler.

THE SELECTIVE LISTENING STRATEGY TEACHING AND 5TH GRADE STUDENTS` LISTENING TO NOTE TAKING AND SUMMARIZING SKILLS DEVELOPMENT

Abstract:

Listening is the process of detecting and identifying sounds in an environment with the intention to comprehend what is being communicated. Being able to manage this process skillfully and consciously is important for learning in school and for academic success. Students may find it difficult to identify important information in classes as their learning experiences are insufficient, Students' skill of identifying important information which is necessary for them during the learning process and their ability to determine the topic and the main idea can be developed. To that end, it is necessary to develop students' comprehension, identification of important information, note taking summarizing skills. In this study, selective listening skills were taught to students to improve their note taking and summarizing techniques. The study was designed as an in-class action research study and was conducted with 23 5th grade bilingual students. The students' selective listening skills of note taking important information and summarizing were developed by using listening texts in classes for 8 weeks. At the end of the study, it was determined that the students' selective listening skills improved and that no regression was observed in those skills even 4 weeks after the end of the study. In addition, the students stated that they could easily identify important information in the listening process after this practice and that they understood listening texts more. Other subject teachers who taught the same sections stated that after this study the students were more careful in their classes and that there was improvement in their speed of learning and interest compared to their peers in the other sections.

Keywords: teaching listening, selective listening, note taking, summarizing, bilingual students.

Giriş

Birey doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu çevrenin uyaralarıyla karşılaşır, büyüdükçe onlara uygun tepkide bulunmayı ve böylelikle çevresiyle iletişim kurmayı öğrenir. Bu uyarıların belki de en önemlisi o çevrede kullanılan dildir. Birey başta dünyaya geldiği ailenin daha sonra sokakta oyun çevresinin ve okulda kullanılan eğitim dilini öğrenebilir. Zira insan yaratılıştan gelen bir yetenekle dünya üzerindeki

bütün dilleri eş veya art zamanda edinebilecek bir dil edinim mekanizmasına sahiptir (Chomsky, 1968). Bireyin edindiği dillerden hangisini daha başat kullanacağını yaşadığı ortam belirler.

Sözlü iletişimin konuşma ve dinleme olmak üzere iki temel bileşeni vardır. Bunlardan dinleme, iletişim kurma ve öğrenmede en temel yol olmakla birlikte çocukların günlük yaşamlarında kullandıkları ilk anlama; konuşma ise ilk anlatma becerisidir (Özbay, 2005; Doğan 2011). Türkçe Sözlükte (TDK, 2011: 671) *dinleme*: “İşitmek için kulak vermek, birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak” şeklinde tanımlanır. Seslerden örülü isim, fiil, sıfat gibi sözcükleri iletişimde kullanmayı öğrenmek için fiziksel olarak sağlam bir işitme yetisi ve kulağa; daha sonra da bu dizgeleri anlamlandırabilecek bilişsel öğrenme yetisine ihtiyaç vardır. Konuşma becerisi, dinleme becerisine göre daha sonra ortaya çıkar. Çünkü birey, hem fiziksel hem de bilişsel gelişim açısından belli bir olgunluğa eriştikten sonra konuşmaya başlar. Daha sonraki okul yıllarında da okuma ve yazma becerilerini edinir.

İnsan, dört temel dil becerisini aşamalı olarak düzgün bir şekilde kullanabilecek donanımına sahiptir. Dinleme becerisi bu aşamalardan ilki olarak kabul edilir. Dinlemenin ön koşulu olan işitme becerisi anne karnından itibaren kullanılmaya başlanır. “Yeni doğan bebeğin işitme duyu organı oldukça gelişmiştir. İnsan sesindeki perde ve şiddet değişikliklerinin farkına varabilen bebek, tanıdık ve yabancı olan sesi ayırt edebilir” (Senemoğlu, 2015, 24). Ayırt etme sürecinden sonra ses tekrarları ve bilinçli ses birleşimleriyle birlikte konuşma becerisi de yavaş yavaş şekillenmeye başlar. Konuşma becerisinin sağlıklı olarak gelişebilmesi için bireyin öncelikle seslerin çıkış noktalarını duyarak hissetmesi ve beyindeki dinleme merkezinde bu sesleri işleyerek uzun süreli belleğine kaydetmesi gerekir.

Dinleme becerisinin eğitimi okulöncesinde ailede başlar; okul derslerinde akademik başarı için bilinçli ve ayırt edici dinleme becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Bunun için okullarda yapılacak eğitim etkinliklerinin oldukça önemli bir yeri vardır. Okullarda bu becerilerin öneminin farkına varılması ve geliştirilmesi için yollar aranmaya başlanması daha yenidir. Çünkü bireylerin aile içinde dinleme konusunda gerekli eğitimi aldığı düşünülür ve okulda dinleme becerisinden çok okuma ve yazma becerilerinin edinimine çalışılır. Son yıllarda öğretim programlarında her ne kadar dinleme becerisine yer verilmeye başlansa da öğretim araçlarında yeteri kadar eğitim etkinliklerine yer verildiği söylenemez. Hatta Türkçe eğitiminde dört dil becerisini değerlendiren bir ölçme ve değerlendirme yaklaşımının da henüz tam anlamıyla benimsenip uygulanabildiği de... Öğretmenlerin sadece okuma ve yazma becerisine dönük olarak hazırladığı Türkçe dersi ile ilgili sınavlar incelendiğinde bu durum kendiliğinden anlaşılır. Okullarda dinleme becerisinin gelişiminin izlenmesine, dinleme ve izleme sınavları geliştirmeye ihtiyaç olduğu için öğretmenler açısından zor olduğu söylenebilir (Yalçın, 2012, 45). Özellikle iki dilli çocukların okullarda eğitim sürecine güvenli ve istekli devam edebilmelerini sağlamak için onların gelişiminin izlenmesi gerekir. Bu grup

öğrenciler, ilkokul sınıf öğretmenlerini anlamaya başladıkları andan itibaren onlara düzenli olarak dinleme ve konuşma eğitimleri verilmeli ve gelişimleri izlenmelidir. Aksi takdirde bu grup öğrenciler, dil becerilerindeki yetersizlikler nedeniyle öğrenme sürecinde istedikleri akademik başarıyı gösteremedikleri zaman kendilerini yetersiz ve başarısız hissedebilir; bunun sonucunda okulu bedenen olmasa bile zihnen terk edebilirler. Ana dili Türkçe olan öğrencilerde bile dinlediğini anlamadan doğan bu tür sorunlar görülebilir. Bu yüzden öğrencilerin okulda tatmin edici akademik başarı elde etmeleri için seçici dinleme, not alma ve özetleme becerilerinin geliştirilmesi gerekir.

Seçici Dinleme

Eğitim sürecinde öğrenci, öğretmenini dinlemeye başladığı andan dersin son dakikasına kadar bilgi yoğunluğuna maruz kalmaktadır. Bu bilgi yoğunluğu içerisinde hangi bilginin işine yarayacağını ve hangisini not alması gerektiğinin farkında olmayabilir. Bu sorunu aşma noktasında öğrencinin yardımına bilinçli bir seçici dinleme eğitimi süreci yetişebilir. Çünkü seçici dinleme, bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına göre dinlediği metinden bilgileri seçmesidir. “Seçici dinleme, bir insanın ne aradığını bilmesi ve ona göre dinlemesidir” (Yalçın, 2012: 131-135). Dinlenenlerin/izlenenlerin içinden ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesi/izlenmesidir (MEB, 2006: 63). Bu sayede birey hem zamandan hem de enerjiden tasarruf ederek dinleme sürecini verimli bir şekilde geçirebilir.

Seçici dinleme stratejisi, tüm dil becerilerinde kullanılan ortak tekniklerden biri olan not alma ve özet çıkarma teknikleriyle birlikte uygulanabilir. Söz konusu teknikler önemli bilginin özetlenmesi, kalıcı öğrenilmesi ve gerektiğinde kolay hatırlanmasını sağlamak amacıyla derslerde kullanılır. Bunları birlikte kullanabilmeyi öğretmek, öğrencilerin etkili ve verimli ders çalışması ve zamanı doğru kullanma açısından yarar sağlar. Bu sayede kısa süre içerisinde az çaba ile birlikte bilgiler öğrenci tarafından dinleme metninden alınarak kaydedilebilir. Bu teknikleri öğrencilerin etkili kullanmayı öğrenmelerini sağlamak öğretmenin vereceği iyi bir eğitime ve öğrencilerin ilgi, isteğine bağlıdır.

Seçici dinleme alanında yapılan çalışmalara bakıldığında söz konusu stratejinin öğrencilerin akademik başarısını artırdığı kanısı desteklenmektedir. Karabacak (2014), 6. sınıf öğrencilerinin seçici dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmiş ve deney grubuna uygulanan seçici dinleme süreci sonrasında öğrencilerin akademik başarısının arttığı belirlenmiştir. Bir diğer çalışmada Ceran (2015), 6. sınıf öğrencileri üzerine çalışmış ve seçici dinleme stratejisinin öğrencilerin anlama becerisine etkisini araştırmıştır. Çalışma sürecinde açık uçlu dinleme soruları kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, seçici dinleme stratejisinin not alarak dinlemeye göre dinleme becerisini daha çok geliştirdiği yönündedir. Seçici dinleme stratejisi üzerine yapılan bu çalışmalar, seçici dinleme stratejisinin akademik başarıyı artırdığını göstermektedir.

Özetleme ve Not Alma Teknikleri

Dinlediğini anlama becerisini geliştirmek için seçici dinleme stratejisiyle birlikte kullanılabilir öğrenmeyi düzenleme ve izleme teknikleri vardır. Bu tekniklerden öğrenme sürecinde en çok ihtiyaç duyulanı özetleme ve not alma teknikleridir. Özetleme, “bir konu, yazı, söz veya filmin içeriğini daha az sözle anlatmak, özünü vermek, hülasa etmek” olarak tanımlanabilir (TDK, 2011, s.1868). Özetleme, *yazılı ya da sözlü bir metnin önemli yönlerini, onu okumayan ya da dinlemeyen birisinin anlayabileceği şekilde, özlü, kapsayıcı ve kısaca ifade etmedir* (Özçakmak, 2015, 47-48). Genel olarak bu teknik, okunan veya dinlenen bir metinde verilmek istenen önemli bilgileri seçme ve kendi cümleleriyle yazılı veya sözlü olarak ifade edebilme becerisi olarak da tanımlanabilir.

Öğrencilerin, etkili öğrenmeleri ve okul derslerinde istedikleri akademik başarıyı elde etmeleri için özetleme becerisini kazanmaları gerekir. Bunun için de onların bu teknikleri öğrenebilecek dil yeterliği açısından belirli bir olgunluk seviyesine gelmeleri gerekir. Özetleme becerisi, küçük yaşlardan itibaren okuma ve dinleme alışkanlığı edinmeyi ve bu becerilerde ustalaşmayı gerektirir. Öğrencinin bu beceride ustalaşması, temel okuryazarlık becerilerinde olgunlaşmasının yanında öğretmen rehberliğinde özetleme tekniklerini kullanmayı öğrenmesine bağlı olarak kazanılabilir (Karatay ve Okur, 2012). Bu konuda, ders sırasında ve sonrasında, sözlü ve yazılı ne kadar çok ve farklı çalışma gerçekleştirilirse öğrencinin de özetleme becerisi o kadar gelişir. Bunun için farklı öğretim stratejileri de geliştirilmiştir.

Dinlediğini anlama becerisini artıracak seçici dinleme stratejiyle birlikte kullanılabilir tekniklerden biri de not almadır. Not alma, sadece eğitim hayatında değil günlük yaşamda da bireylerin sıklıkla kullandığı bir tekniktir. Alışverişe giderken alınacakları unutmamak için bir kâğıda yazmak, yarın yapılacakları hatırlamak için deftere, dijital araçlara notlar almak bu durumun en yaygın örnekleridir. Not alma, “biri konuşurken onun söylediklerini yazmak, bir şeyin başlıca noktalarını özetleyerek yazmak” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, 1661). Göğüş (1978, 284), not almayı “okunan ya da dinlenilenden, gerekli bir bilginin, beğenilen bir sözün seçilip deftere ya da fişlere yazılması” olarak tanımlar. Not alma ile özetleme kavramları birbirinin içine geçmiştir ve aynı zamanda aynı amaca yönelik olsa da eylemsel işlemler açısından farklılık gösterir.

Not alma sürecinin doğru bir şekilde işletilmesi ve bunun beceri haline getirilebilmesi için özetleme tekniğinde olduğu gibi öğrencilere metinde önemli bilgileri seçebilme becerileri kazandırmak gerekir. Okuma, dinleme ve izleme metinlerine yöneltilen 5N1K sorularına öğrencilerin yazılı veya sözlü olarak verdikleri yanıtlar aslında işlenen konu, ana fikir ve önemli bilgilerin özeti. Bu yönüyle özetleme ve not alma, metni sorgulama ve içeriğini kavramadır. Sözlü ve yazılı olarak bir metni, kendi cümleleriyle kısaca anlatma özetleme; metin üzerinde önemli yerleri işaretleme, yuvarlak içine alma, altını veya üstünü çizme, anahtar sözcükleri kendine özgü kısa cümlelerle

bir kenara veya ayrı bir kâğıda yazma not alma olarak tanımlanabilir. Not alma, özetlemenin bir alt basamağıdır, metni kısaca yazılı veya sözlü olarak anlatmadan önceki işlemdir. Not alma sırasında belirlenen önemli yerler, özette kısa metne dönüşür.

Dinleme stratejileri alanında yapılan çalışmalara bakıldığında bunların dinlediğini ve okuduğunu anlama, yazılı olarak özetleme becerilerin geliştirilmesine yönelik olduğu görülür. Bu çalışmalar, öğrencilerin dinlediğini anlama becerisini geliştirmek için bazen özetleme ve not alma tekniklerinin öğretimi bazen de bu teknikleri öğrencilerin kullanabilme düzeyleri üzerine olduğu görülür. Hatta bu tekniklerin, Türkçe dersi dışında diğer öğrenme alanlarında da kullanıldığında öğrencilerin dinlediğini anlama becerisini geliştirdiğini ortaya koyan çalışmalar olduğu görülür. Açıköz ve Çetingöz (2009) tarafından yapılan araştırmada tarih dersinde not alma stratejisi öğretiminin akademik başarı ve hatırlama tutma üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Arslan (2017), yaptığı araştırmada, ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin özetleme becerilerini geliştirmek için hikâye haritası yönteminin etkili olduğunu belirlemiştir. Aynı şekilde kavram haritalarını kullanarak öğrencilere not alma tekniği öğretilmiş ve bunun öğrencilerin dinlediğini anlama becerileri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir (Durukan ve Maden, 2010; Kocaadam, 2011). Şahin, Aydın ve Sevim (2011), alanda sıklıkla kullanılan bir not alma tekniği olan Cornell tekniğinin üniversite öğrencilerinin dinlediklerini anlamaları ve hatırlamaları üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Cornell tekniği sadece üniversite öğrencilerinde değil, temel eğitim 6. sınıf öğrencilerine öğretildiğinde de onların özetleme becerilerini geliştirmektedir (Kurudayıoğlu ve Soy-sal 2016). Yapılan çalışmalar, öğrencilere seçici dinleme stratejileri öğretildiğinde, bu stratejilerin onların dinlediğini anlama becerilerini geliştirdiği ve bunun sonucunda akademik başarılarını artırdığı yönündedir (Karabacak, 2014; Ceran, 2015). Aynı şekilde yabancı dil öğrenen öğrencilere not alma ve gölgeleme teknikleri öğretildiğinde gölgeleme tekniğinin öğrencilerin konuşma; not alma tekniğinin ise yazma becerilerini geliştirdiği belirlenmiştir (Balaban, 2017). Alanyazındaki bu çalışmalar, öğrencilerin etkili ve verimli ders çalışmaları, okul hayatında akademik başarı elde etmeleri için öğrencilere seçici dinleme stratejileri not alma ve özet çıkarmanın mutlaka öğretilmesi gerektiğini göstermektedir.

Temel eğitim Türkçe dersi öğretim programı 5. sınıf kazanımlarında özetlemeye yer verilmesine rağmen ders kitaplarında bu tekniğe öğretim etkinliklerinde yer verilmediği belirlenmiştir (Fidan ve Gerçek, 2017). Öğrencilerin dinlediğini ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmek, etkili ve verimli ders çalışma becerileri edinmelerini sağlamak için bu kadar önemli olan tekniklerin öğretimine yönelik ders kitaplarında etkinliklerin olmaması, bütün derslerdeki öğrenme başarısı açısından bir kayba yol açabilir. Öğretmenlere bu becerileri nasıl edindireceklerine; öğrencilere de nasıl edineceklerine ve geliştireceklerine yönelik öğretim araçlarında, işlevsel öğretim tekniklerine ve uygulama etkinliklerine ihtiyaç vardır.

Araştırmanın Amacı

Öğrencilerin dinlediği/izlediği/okuduğu bir metni anlayıp anlamadığını, metinde yer alan önemli bölümleri yakalayıp yakalayamadığını tespit edebilmek ve öğrencilerin ifade yeteneğini geliştirmek için not alma ve özet çıkarma becerileri kullanılmaktadır. Söz konusu beceriler, öğrencilerin metinde yer alan bilgilerin önemli olanlarına yönelmesi ve metin içinden bu bilgileri alarak kendi cümleleriyle ifade etmesi temeline dayandığı için öğrencilerin bu tekniği kullanma becerilerinin seçici dinleme stratejisiyle birlikte geliştirilebileceği düşünülmektedir. Çünkü seçici dinleme stratejisi, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre metni dinleyip izlemesine ve bu metin içerisinden gerekli bilgileri almasına dayanan bir stratejidir. Buradan yola çıkarak söz konusu araştırma ile birlikte seçici dinleme stratejisinin iki dilli 5. sınıf öğrencilerinin not alma ve özet çıkarma becerilerine etkisinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Not alma ve özet çıkarma tekniklerinin derslerde kullanılması, öğrencilere etkili ve verimli ders çalışma için yarar sağlar. Alanyazındaki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, seçici dinleme stratejileri kullanılarak öğrencilerin not alma ve özetleme becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

Araştırmanın Problem Cümlesi

Seçici dinleme stratejisi öğretiminin 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama ve öğrenme becerilerini geliştirmeye etkisi var mı?

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Seçici dinleme stratejileri öğrencilerin not alma ve özetleme becerilerini geliştirmeye katkısı var mı?
2. Seçici dinleme stratejileri öğretimi not alma ve özetleme becerilerinin kalıcılığına katkı sağlar mı?
3. Öğretmenlerin seçici dinleme stratejileri hakkında görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin, yapılan seçici dinleme eğitimi etkinlikleri hakkında görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Bu çalışma, eylem araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Eylem araştırmasında uygulayıcı yaptığı çalışmanın sonucundan memnun olmazsa düzenleme yaparak yeniden uygulayabilmektedir. Genellemelere daha az önem veren bu modelde araştırmacı belirlenen problem durumunun koşullarını değiştirmeyi sağlayacak bilgiyi elde etmek için çalışır. Deneysel modellerde olduğu gibi bu modelde de denekler vardır ancak deneklerin çalışmaya etkin olarak katılımları önemlidir.

Araştırma modelinin birçok uygulama tekniği yer almaktadır. Söz konusu araştırma için Mc.Niff ve Whitehead (2002: 71) 'in "8 Adımlı Uygulama Modeli" ne benzer

“6 Adımlı Uygulama Modeli” geliştirilmiştir. Geliştirilen modelin aşamaları şu şekildedir:

1. Uygulamaların gözden geçirilmesi: Araştırma konusuna benzer nitelikte olan araştırmalar (Kocaadam (2011), Karabacak (2014), Özçakmak (2015), Arslan (2017) Balaban (2017), Açıkgoz ve Çetingöz (2009), Durukan ve Maden (2010), Şahin, Aydın ve Sevim (2011), Doğan ve Özçakmak (2014), Ceran (2015), Karadüz ve Tabak (2016), Kurudayıoğlu ve Soysal (2016), Fidan ve Gerçek (2017)) incelenmiştir. Okuldaki öğretmenlerin bu konudaki görüşleri alınmış, seçici dinleme için öğrencileri derslerine hazırlamaya yönelik etkinlik yapıp yapmadıkları varsa yaptıkları çalışmalar belirlenmiştir.

2. Konunun geliştirilecek yönünün tanımlanması: Alanyazında yer alan çalışmalar ve öğretmenlerin derslerine yönelik yaptıkları uygulamalar incelendikten sonra not alma ve özet çıkarma tekniklerinin seçici dinleme stratejileriyle birlikte kullanılarak kazandırılacağına karar verilmiştir.

3. Uygulama yönteminin belirlenmesi: Seçici dinleme becerisinin geliştirilmesi ve öğretiminde kalıcılığın sağlanması için kullanılacak not alma ve özet çıkarma tekniği etkinliklerinin uygulanması amacıyla 8 haftalık bir uygulama süreci belirlenmiştir. Buna yönelik ders kitaplarındaki dinleme metninin kullanılmasına karar verilmiştir.

4. Uygulamanın gerçekleştirilmesi: Öğrencilerin seçici dinleme becerilerini geliştirmek için ilk dört hafta ders kitaplarındaki okuma metinleri üzerinde not alma ve özet çıkarma öğretimi etkinlikleri yapılmıştır. Son dört hafta ise seçici dinleme becerilerini geliştirmek için not alma ve özet çıkarma teknikleri dinleme metinleri üzerinden yürütülmüştür. Öğrencilere her hafta bir dinleme metni dinletilmiştir. Öğrencilerin, metinde geçen önemli bilgileri not almaları, daha sonra metni kısaca özetlemeleri istenmiştir. Uygulamanın sona ermesinden altı hafta sonra, öğrencilere tekrar bir dinleme metni verilerek bu metni özetlemeleri istenmiştir. Böylelikle öğretilen tekniklerin kalıcı bir öğrenme sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Dört hafta daha dinleme etkinliklerine devam edilmiştir.

5. Sonuçların gözlemlenmesi ve betimlenmesi: 8 haftalık uygulamanın sonunda DBT(Dinleme Becerileri Testi) tekrar uygulanarak öğrencilerin dinlediğini anlama becerilerindeki ilerleme belirlenmiştir. 4 hafta sonra tekrar DBT(Uzun, 2018) uygulanarak seçici dinleme ve dinlediğini anlama becerilerinin kalıcı bir öğrenme sağlayıp sağlamadığı ortaya konulmuştur.

6. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi ve raporlaştırılması: 12 haftalık çalışmalar sonucunda, sürecin başında ve sonunda uygulanan DBT nin verileri tekrarlı ölçümler t-testi ile analiz edilmiş, öğrencilerin dinlediğini anlama, not alma ve özet çıkarma becerilerinde bir gelişme olup olmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bece-

rilerin kalıcı olup olmadığını belirlemek için 4 hafta ara verdikten sonra tekrar DBT uygulanmış, son uygulama puanları ile karşılaştırılarak kalıcılığı test edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum ili Tekman ilçesi Çevirme Ortaokulunda öğrenim gören 23, 5. sınıf öğrencisi ve öğrencilerin derslerine giren 5 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma grubundaki öğrencilerin 12'si kadın, 11'i erkek; öğretmenlerin ise 3'ü erkek 2'si kadındır. Öğrencilerin hepsi iki dillidir ve hiçbirinin bilişsel ve işitsel bir sorunu yoktur.

Veri Toplama Araçları

Uygulamanın ilk ve son haftası öğrencilerin seçici dinleme becerileri ve buna bağlı olarak incelenen özetleme ve not alma becerilerinin gelişim düzeyini gözlemlemek için araştırmacılar tarafından "Dinleme Becerileri Testi" geliştirilmiştir. Test geliştirilirken seçici dinleme becerisinin ölçütleri temel alınmıştır. Bu testte çoktan seçmeli, boşluk doldurma, açık uçlu maddelere yer verilmiştir. Söz konusu testte açık uçlu sorular öğrencinin özetleme tekniğini kullanabilme becerilerini ölçmek için, çoktan seçmeli ve boşluk doldurma soruları öğrencilerin not alma tekniğini kullanabilme becerisini ölçmek için kullanılmıştır. Testten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 0'dır. Testteki maddelerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Dinleme becerileri testi madde dağılımı

Madde türü	Madde nu	Bilişsel öğrenme düzeyi
Çoktan seçmeli	2,3,5,8,9,10,12,13	Bilgi, kavrama
Boşluk doldurma	15, 17,18	Bilgi
Açık uçlu-özetleme	19,20	Çözümleme-özetleme

Testin güvenilirlik indeksi Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Dinleme becerileri testine ilişkin madde analizi sonuçları

Madde	r	Madde	r
m2	.830	m13	.603
m3	.830	m15	.778
m5	.764	m17	.830
m8	.814	m18	.843
m9	.814	m19	.523
m10	.430	m20	.830
m12	.430		

*.20<silinmeli; .20-.30<düzeltilmeli; .30>kabul edilebilir.

Tablo 2’de öğrencilerin dinlediğini anlama ve özetleme becerilerini ölçmeye yönelik geliştirilen testin maddelerine ilişkin madde toplam korelasyonları verilmiştir. İlgili alanyazın tarandığında bir maddenin kabul edilebilir olması için korelasyonunun .30 ve daha yüksek olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2012: 171). Buna göre m1, m4, m6, m7, m11, m14 ve m16’nun madde toplam korelasyonları .30’dan küçük olduğu için testten çıkarılmıştır. Geri kalan maddelerin toplam korelasyonları .430 ile .830 arasında değişmektedir. Ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach alpha güvenilirlik katsayısının .93 olduğu belirlenmiştir. Bu veriler araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik açısından kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Öğretmen Görüşme Formu

Öğretmenlerin, öğrencilerin dinleme becerilerinin düzeyi ve gelişimine yönelik görüş ve önerilerini alabilmek için ÖGF (Öğretmen Görüşme Formu) araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan ÖGF dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde görüşme yapılacak öğretmene ait kişisel bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölümde dinleme becerisinin bütün dersler için önemi ve öğretmenlerin uygulamaları ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde öğretmenlerin, öğrencilerin seçici dinleme becerileri ve buna bağlı olarak not alma ve özetleme tekniklerini kullanabilmelerine yönelik gözlem ve görüşleri yer almaktadır. Son bölümde ise dinleme becerisinin gelişimine yönelik öğretmenlerden önerilerinin istendiği yedi soru yer almaktadır.

Öğrenci Görüşme Formu

Öğrencilerin birinci dönemden itibaren 12 haftalık süreç boyunca aldıkları seçici dinleme eğitimi hakkındaki düşüncelerini ortaya koymak, sürecin olumlu ve olumsuz yanlarını ifade etmelerini ve iyileştirilmesini sağlamak amacıyla dört soruluk bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma grubuna uygulanan 12 haftalık seçici dinleme eğitimi sürecinden önce öğrencilere DBT yapılmış; bununla öğrencilerin dinlediğini anlama, not alma ve özetleme becerilerinin düzeyi belirlenmiştir. Uygulanan eylem planından sonra bu test tekrar uygulanarak öğrencilerin ilerleme düzeyleri ve 4 hafta sonra da bu becerilerin kalıcılığı incelenmiştir.

Araştırmanın nitel verilerini ise çalışma grubunda yer alan 5. sınıf öğrencilerinin ve derslerine giren öğretmenlerin görüşleri oluşturmaktadır. Öğrencilerin dinleme süreci sonrasında sürece yönelik düşünceleri “Öğrenci Görüşme Formu” ile alınmıştır. Bunun yanında öğretmenlerin diğer derslerde öğrencilerin dinleme durumları hakkında fikirlerini bildirmeleri amacıyla “Öğretmen Görüşme Formu” uygulanmıştır. Hazırlanan bu form, çalışmaya katılan her öğrenciye verilmiş uygulama hakkındaki öğrencilerin görüşleri alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci ve ikinci problemleri tekrarlı ölçümler t-testi ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin DBT den elde ettikleri verilerin aritmetik ortalaması alınmıştır. Bu testten elde edilen ön-son uygulama ve kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için tekrarlı ölçümler t-testi kullanılmıştır. Araştırmanın üçüncü ve dördüncü problemleri ise doküman inceleme tekniği ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Öğretmen ve öğrenci görüşleri ana ve alt temalar ayrılarak bunlarla ilgili yorumlar yapılmıştır. Katılımcı isimleri gizli tutulmuş, öğretmenlere sırasıyla: "K1, K2, K3, K4, K5"; öğrencilere: "Ö1, Ö2, Ö3, Ö4,..., Ö25" şeklinde kodlar verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Birinci problem: Bu problemin çözümlenmesinde, eylem planı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra öğrencilerin dinlediğini anlama becerilerindeki ilerlemeyi belirlemek amacıyla DBT'den elde edilen ön-son uygulama puanlarının karşılaştırılmasından yararlanılmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin dinlediğini anlama becerileri ön-son uygulama sonuçları

Dinleme /özetleme becerileri	Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Not alma	Ön uygulama	23	44.72	.173	48	8.327	.000*
	Son uygulama	23	90.62	.195			
Özetleme	Ön uygulama	23	32.08	.288	36	12.784	.000*
	Son uygulama	23	97.62	.109			

*p<.05 anlamlı

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan uygulama öncesinde aritmetik puan ortalamaları (44.72), uygulama sonrası puan ortalamaları (90.62)'dir. Uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilerin dinleme becerilerine yönelik elde edilen ön-son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için, tekrarlı ölçümler t-testi ile analiz edilmiş, son test lehine anlamlı bir farkın olduğu [$t_{(48)} = 8.327$ p<.000] belirlenmiştir. Aynı şekilde öğrencilerin özetleme becerileri ön-son test puanları incelendiğinde uygulama öncesi özetleme becerileri puanlarının (52.08); uygulama sonrasındaki puanlara göre (97.62) daha düşüktür. Öğrencilerin özetleme becerilerine yönelik elde edilen ön-son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için de tekrarlı ölçümler t-testi ile analiz edilmiş, son test lehine anlamlı bir farkın olduğu [$t_{(36)} = 12.784$ p<.000] belirlenmiştir.

Elde edilen veriler, yapılan eylem araştırmasının öğrencilerin dinlediğini anlama ve özetleme becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Özellikle öğrencilerin büyük bir çoğunluğu özetleme becerisi yönünden uygulama öncesinde anlamlı bir başarı göstermemişlerdir. Yapılan öğretim etkinlikleri bu becerilerinin gelişmesini hızlandırmıştır.

İkinci problem: Bu problemin çözümlenmesinde uygulama sonrası ve 4 hafta ara verdikten sonra tekrar uygulanan DBT’den elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bununla ilgili analizler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Seçici dinleme stratejilerinin kalıcılığına yönelik test sonuçları.

Dinleme/ özetleme becerileri	Gruplar	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Not alma	Son uygulama	23	90.62	.195	48	.441	.661
	Kalıcılık	23	92.49	.168			
Özetleme	Son uygulama	23	97.62	.109	44	.061	.949
	Kalıcılık	23	97.83	.104			

p<.05 anlamlı

Tablo 4’te öğrencilerin dinlediğini anlama ve özetleme becerilerini geliştirmeye yönelik son uygulama ve kalıcılık testi puanları verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin dinlediğini anlama son uygulama puanları (90.62), kalıcılık puanları ise (92.49)’dur. Son uygulama ve kalıcılık testinden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için, tekrarlı ölçümler t-testi ile analiz edilmiş, puanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı [$t_{(48)} = .441$ p>.000] belirlenmiştir. Aynı şekilde öğrencilerin özetleme son uygulama (97.62) ve kalıcılık (97.83) puanları karşılaştırılmış, puanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı [$t_{(44)} = .061$ p>.000] belirlenmiştir. Bu verilere göre, öğrencilerin dinlediğini anlama ve özetleme becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan uygulamaların, onlarda kalıcı bir öğrenme sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

Üçüncü problem: Bu problemin çözümlenmesinde seçici dinleme süreci ile ilgili öğretmenlerden alınan görüşlerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerden alınan görüşler ana ve alt temalara ayrılarak seçici dinlemenin sağladığı yararlar betimlenmiştir. Bununla ilgili veriler aşağıdadır.

Konuşma becerisini destekleme: “İyi bir konuşmacı olabilmek iyi bir dinleyici olmaya bağlıdır (k1), İsteme ve dinleme birbirinden farklı durumlardır (k3)”. İki öğretmene göre iyi bir konuşma becerisine sahip olmak için dinleme becerisinin geliştirilmesi; sesleri doğru çıkarmak için de onları tanımlamak gerekir. Bu tanımlama işini gerçekleştiren seslerin ayırma varmayı sağlayan iyi bir dinleme becerisidir. Çünkü birçok konuş-

ma bozukluğunun altında yatan gerçek, çocukların yakın çevrelerinde erken yaşlarda sesleri ölçünlü dile uygun kodlamamadır. Mahalli ağızlarda görülen konuşma sorunları bunun sonucudur. Örneğin bazı yörelerde sebze yerine zebze, akşam yerine ahşam denilmesi gibi sesin bozulması olarak tanımlanan bu tür konuşma bozuklukları, erken yaşlarda seslerin işleme yoluyla yanlış kodlanmasından kaynaklanır (Erdem, 2013, s.425). Bunların iyileştirilmesi ve doğru konuşma becerisi kazandırılması seslerin ayırılmasını sağlayan bir dinleme becerisi eğitimi ile mümkündür. İki dilli çocuklarda ana dilden kaynaklanan yanlış aktarımların iyileştirilmesinde bu son derece önemlidir.

Öğrenme ve anlama becerilerini geliştirme: “Verilen mesajı pürüzsüz olarak anlayabilmektir (k1), Öğrenmenin temelini oluşturur (k3-k4), Her ders için dinleme becerisi önemlidir (k3) ve 5. sınıflarda bu becerinin gelişimi için kritik dönemdir (k2). Dört öğretime göre dinleme becerisi öğrencilerin okuldaki dersleri anlama ve öğrenme becerilerinin gelişimi için önemlidir. Erken yaşlarda başlayan öğrenme becerisi olarak da dinleme becerisi önemlidir. 4. sınıftan itibaren öğrenmenin disiplinlere ayrılması yani bilgilenme sürecinin yoğunlaşmaya başlaması nedeniyle de bu becerinin bu aşamada iyileştirilmesi öğrencilerin akademik başarıları açısından gereklidir.

Derslere etkin katılma: “Etkin dinleme açısından oldukça önemlidir (k4), Öğrenci, konuşanla göz teması kurmalıdır (k1), Öğrencilerin bazılarında dikkat dağınıklığı var (k3), Bazı öğrenciler görünüşte dinleme yapıyor (k2), Sınıf içerisinde dinlemeye hazırlık yapan öğrenciler var ve bu durum ders başarısına olumlu yansıyor (k3), Ele alınan konu farklılığı ya da ders türüne göre öğrenciler konuya ve anlatılanlara odaklanmakta güçlük çekiyor (k2), Sağlıklı bir dinleme hazırlığı için öğretmen rehberliği gerekli (k1).” Öğretmenlerin hepsi, nitelikli bir öğrenme ortamı oluşturmak için dinleme becerisinin önemli olduğunu, bunu sağlamak için de ders işlemeden önce hazırlık yapılması gerektiğinin farkındadırlar.

Dikkat dağınıklığı: Dikkat dağınıklığı dinleme sürecinde de öğrencileri etkileyen bir unsur (k2), Öğrenciler, dinleme sürecinde uzun süre etkin olamıyorlar (k2), Öğrenciler etkin bir şekilde dinleme gerçekleştirdiklerinde üst basamaklara çıkabiliyorlar (k1).” Öğrencilerin uzun süreli dinleme sorunları olduğu bilinmektedir. Özellikle 6 yaş ve üstü çocuk grubunun dinleme süresi 10-30 dakikadır (Demirel, 2003). Psikolojik nedenler ve öğrenme ortamı bu süreye etki edebilir. Zihnin dakikadaki anlama hızı ile konuşmacının konuşma hızı arasındaki fark kadar bir süre insan zihni boş kalmaktadır. İnsanoğlu dakikada 600 kelimelik bir konuşma hızını rahatlıkla anlayabilecek bir sinir sistemine sahiptir. Normal bir konuşma hızı ise dakikada 100 ile 140 kelime arasında değişmektedir. Her geçen dakika insan zihni 460 kelimelik bir zaman süresinde boş kalmaktadır. Bu zamanı insan kafası kendinde var olan malzemeyle doldurur ve onunla ilgilenerek dinleme sürecinden kopar (Cüceloğlu, 2015, s.171). İki dilli çocuklarda dil yetersizlikleri nedeniyle anlama sorunları dikkate alındığında bu sürenin daha da kısıtlı olduğu söylenebilir.

İşitme ve anlama sorunları: *Yöresel farklılıklardan dolayı öğrenciler dinleme sürecinde beklenen performansı sergileyemiyor (k4), İşitme konusunda sıkıntı yaşayan öğrenciler dinlemenin üst basamaklarına çıkmakta zorlanıyorlar (k2-k4). Bölgesel farklılıkların anlama üzerindeki olumsuz etkisi, özellikle iki dilli öğrencilerin dinlemenin üst basamaklarına çıkamamasına neden olmaktadır. İki dilli öğrencilerin ana dillerinde öğrendikleri birtakım kelime ve kavramların sonradan öğrendikleri şekliyle işitsel bakımdan uyumsuz oluşu bunun temel sebeplerindedir.*

Hazırbulunuşluk: *Öğrencinin ilgisini çeken, günlük hayatta karşılaştığı konular daha çok dikkat çekiyor (k1), Konuyu ayırt etme gücü bireysel farklılıklara göre değişir (k1), Dinleme öncesinde öğrencide yeterli düzeyde bilgi varsa seçici dinleme süreci sağlıklı bir şekilde gerçekleşiyor (k2), Birçok öğrenci not alma ve özet çıkarma konusunda sıkıntı yaşıyor (k1), Bireysel farklılıklar var, bu farklılığa sahip öğrenciler, geriye dönük değerlendirme yapıp özet çıkarabiliyorlar (k3), Dili kullanabilme becerisi, özellikle not alma becerisine etki ediyor (k4), Öğretmen rehberliği oldukça önemli (k3-k2). Bu verilere göre, öğrencilerin belli bir özetleme tekniği kullanmadıkları söylenebilir. Özetlemenin ve anlamanın ön koşulu öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli olmasıdır. Öğrencilerin dersleri anlama becerileri işlenen konuya ve hazırbulunuşluk düzeylerine göre değişmektedir. Özetleme için öğrencilerin, öğretmen rehberliğine ihtiyaçları vardır. 5. sınıf düzeyindeki öğrenciler için bu durum normaldir.*

Dördüncü problem: Bu problemin çözümlenmesinde öğrencilerin seçici uygulama hakkındaki görüşlerinden yararlanılmıştır. Öğrencilerden alınan görüşler ana ve alt temalara ayrılarak uygulama etkinliklerinin kendilerine sağladığı yararlar betimlenmiştir. Bununla ilgili veriler aşağıdadır.

Dil becerileri yetersizliği: *“Yazma becerim yeteri kadar gelişmediği için not almakta ve özet çıkarmakta geri kalıyorum (k1), Metnin hızına yetişemediğim zaman soruları cevaplayamıyorum (k2), Dinleme metinlerini bazen düzgün bir şekilde işitemiyorum (k3), Dinleme metni çok hızlı olduğunda yetişemiyorum ve soruları da düzgün bir şekilde cevaplayamıyorum (k4), Aynı anda hem metni dinleyip hem soruları cevaplayamıyorum (k5), Dinleme metni çok hızlı olduğu için not almakta sıkıntı yaşıyorum (k6), Yazım çok yavaş olduğu için dinleme metnine yetişemiyorum (k7), Metin hızlı olduğu için yazmada geri kalıyorum (k8), Dinleme ortamından kaynaklı olarak bazen dinleme metnini duyamıyorum (k4)”* Okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin bütünleşik bir yapı sunuyor olması sebebiyle becerilerin herhangi birinde görülen bir yetersizlik diğerlerini de etkilemektedir. Dört öğrenci, yazma becerileri yeteri kadar gelişmediği için özetleme ve not almada zorlandıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde yedi öğrenci de dinlediğini anlama hızı yavaş olduğu için metinleri anlamakta güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. Dil yetersizlikleri olan öğrencilerin anlama ve öğrenme hızlarının da yavaş olduğu söylenebilir. Bu durum okuldaki akademik başarılarında da olumsuzluklara neden olabilir. Bunun için öğrencilerin dil yetersizliklerini iyileştirici bu tür uygulamalara ihtiyaç vardır. Dinleme be-

cerisi iyileştirilse bile öğrencilerin yazma becerileri ve anlama hızları yetersiz olduğu zaman özetlemekte zorlanmaktadırlar.

Öğrenme isteği yetersizliği: “Dikkatim çabuk dağıldığı için not almakta sıkıntı yaşıyorum (k1), Dinlediğim metin ile özet çıkarma arasında çok süre girince metinde anlatılanları unutuyorum ve özet çıkaramıyorum (k2), Okula gelmeden önce kötü bir şey yaşamadıysam o gün dinlediklerimi çok iyi yapıyorum (k3), Mutsuz olduğum zamanlar kendimi dinleme metnine veremiyorum (k4)” Bu veriler, öğrencilerde görülen dil yetersizliklerinin onların öğrenme isteğini de olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Öğrenme ve anlama becerilerini geliştirme: “Bu sene, her hafta gerçekleştirdiğimiz dinleme etkinlikleri sayesinde kendimi geliştiriyorum (k9), Öğretmene ihtiyaç duymadan artık önemli yerleri fark edebiliyorum (k10), Dinleme becerisi anlama kabiliyetimi geliştirdi (k11), Nasıl dinleme gerçekleştirmem gerektiğini biliyorum (k12), Dinleme metninde önemli yerleri bazen fark edebiliyorum (k13), Aldığım dinleme eğitimi sayesinde kendimi geliştiriyorum (k14), Öğretmenim dinleme metinlerini iyi okuduğu için anlamakta sıkıntı yaşamıyorum(k15)”. Öğrenciler, verilen dinleme eğitimi ve özetleme çalışmalarının, onların etkili öğrenme ve anlama becerilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Özellikle öğrenme sürecinde sözlü veya yazılı metinlerde önemli bilgiyi önemsizden ayırt etme becerisini edinmek öğrenciler için ciddi bir sorundur. Yapılan uygulama etkinlikleri sonucunda yedi öğrenci bu beceriyi artık edindiklerini belirtmişlerdir. Bu tür uygulamaların, bütün öğrencilerde kalıcı beceriye dönüşmesi için ara ara ve her sınıfta tekrar etmesinde yarar vardır.

Özetleme ve not alma becerilerini geliştirme: “Özet çıkarırken noktalama işaretlerine çok dikkat ediyorum, anlamayı kolaylaştırıyor (k14), Özet çıkarma ve not alma becerimi geliştirdi (k13), Not alma ve özet çıkarma etkinlikleri sayesinde anlama ve anlatma becerim gelişti (k12), Artık daha iyi not alabiliyorum (k11), Dinleme eğitimi aynı zamanda yazma becerimi de geliştiriyor (k10), Tüm dikkatimi dinleme metnine verdiğim zaman daha iyi bir özet çıkarabiliyorum (k9), Dinleme sırasında gerekli dikkati gösterdiğim için metni daha iyi hatırlıyor ve özetini çıkarabiliyorum (k8), Sorulan sorunun ne demek istediğini anladığım zaman daha iyi özet çıkarıyorum (k7), Metni birden fazla dinlediğim zaman daha akılda kalıcı oluyor ve özetini çıkarabiliyorum (k6), Hızlı not aldığım için yazımı daha sonra okuyamıyorum (k5), Not almam gereken yeri anlıyorum ancak yazımda hatalar olabiliyor (k4), Dinleme metnine dikkat ettiğim zaman not almakta sıkıntı yaşamıyorum(k16)”. Bu verilere göre, yapılan öğretim etkinlikleri öğrencilerin not alma ve özetleme becerilerini geliştirmiştir. Uygulamaya katılan 12 öğrenci artık daha kolay not tutup özet çıkarabildiğini belirtmiştir.

Öğretmen rehberliği: “Öğretmenimiz bizi uyardığı zaman daha iyi not alıyorum (k18), Öğretmenimiz nasıl not almamız gerektiğini bize anlattığı için sıkıntı yaşamıyorum (k19), Öğretmenimiz metnin özetini nasıl çıkarmamız gerektiğini anlattığı için sıkıntı yaşamıyorum(k20), Dinleme metni öncesinde öğretmenimiz bilgi verirse daha iyi anlıyorum (k21)” Bu veriler, seçici dinleme stratejileri, not alma ve özetlemenin öğretiminde öğretmen

rehberliğinin önemli olduğunu göstermektedir. Uygulamaya katılan 20 öğrencinin bu yönde görüş bildirmesi, bu tekniklerin öğretmen rehberliğinde ve doğrudan öğretilmesi gerektiğini göstermektedir.

Öneriler: *“Dinleme metni aynı anda akıllı tahtadan da yansıtılabilir (k22), Dinleme ortamında kullanılan araç-gereçler daha çok duyu organına hitap etmelidir (k23), Dinleme becerisi aynı zamanda okuma becerisi ile birlikte kullanıldığı zaman daha etkili olur (k24), Dinleme metni daha büyük bir hoparlörden dinlenebilir (k4), Dinleme ortamı daha geniş ve daha ferah olabilir (k2)”*Bu verilere göre, öğrenciler sadece dinlemeye dayalı değil, izleme ve okuma becerilerini de yönelik metinler istemektedir. Ayrıca, dinleme anlama becerisinde çok uyaranlı ve ferah bir ortamın öğrencilerin ilgisini ve isteğini artırdığı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Seçici dinleme stratejileri, not alma ve özet çıkarma öğrencilerin derslerde gerekli bilgiye ulaşmalarında oldukça önemlidir. Ders sırasında öğrencilerin maruz kaldıkları bilgiler arasından önemli olanları seçip almaları anlama ve öğrenme becerilerini geliştirebilmeleri ve okulda akademik başarı elde etmeleri açısından gereklidir. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması üzerine yapılan çalışmalar, öğrencilerin bu stratejileri öğrenmesi durumunda derslerdeki akademik başarılarını artırdığını göstermektedir (Açıkgöz ve Çetingöz, 2009; Arslan, 2017; Ceran, 2015; Durukan ve Maden, 2010; Karabacak, 2014; Kocaadam, 2011). Bu araştırma verileri ile önceki araştırma verileri tutarlıdır ve öğrencilerden alınan görüşler de bu yöndedir. Öğrencilerin akademik başarıları açısından bu becerilerin kendilerine sağlayacağı yararların da sonraki yıllarda ayrıca gözlemlenmesine ihtiyaç vardır. Bu becerilerin edinilmesi geleneksel ders işleme teknikleri ile mümkün değildir. Çünkü ders kitaplarında bunları öğretmeye yönelik etkinlikler olmadığı gibi öğretmenlere yönelik bir yönlendirme de yoktur. Özellikle dil yetersizliği olan iki dilli öğrenci gruplarında bu becerilerin, öğrencilerin konuşma ve yazma becerilerini de geliştirmede etkili olduğu söylenebilir. Çünkü çocuklar dinleme yoluyla Türkçe sesleri doğru kodlarsa, konuşurken doğru çıkarma becerisi edinir. Ayrıca dinlediğini anlama hızı arttıkça bununla ilgili soruları anlama ve doğru cevaplama hızları da artar, anladıkları için de özetleme becerileri gelişir. Çalışma grubundaki öğrenciler ve derslerine giren öğretmenlerin de bu yönde görüş belirtmişlerdir.

Bu araştırmada yapılan dinleme eğitimi ve özetleme çalışmaları, öğrencilerin etkili öğrenme ve anlama becerilerini geliştirmiştir. Öğrenciler, genel olarak okul hayatında önemli bilgiyi önemsizden ayırt etmekte zorlanmaktadırlar. Bu uygulama çalışmaları sayesinde öğrencilerin birçoğu, artık önemli bilgileri seçebildiklerini belirtmişlerdir. Özetleme ön-son test başarı puanları da bunu göstermektedir. Bu tür uygulamaların, bütün öğrencilerde kalıcı beceriye dönüşmesi için sürdürülmesi gerekir.

Öğrencilerde görülen dil yetersizlikleri, onların derslere katılma ve öğrenme isteğini olumsuz etkilemektedir. Bu tür öğrenme etkinliklerinin hem öğrenme becerilerini

iyileştirdiği hem de derslere etkin katılmayı sağladığı söylenebilir. Öğretmen ve öğrencilerden alınan görüşler bunu desteklemektedir.

Öğrencilerin derse katılma ve öğrenme isteğini olumsuz etkileyebilen nedenlerden biri de tatiller ve ara dönemlerdir. Söz konusu dönem, araştırmalarda elde edilmeye çalışılan becerilerin gerilemesine neden olabilmektedir. Bu sebeple dinleme becerisinin kalıcılığını belirlemek amacıyla 8 haftalık çalışmanın ardından verilen 4 haftalık bir aradan sonra 4 haftalık uygulama gerçekleştirilmiştir. Altı hafta ara verdikten sonra uygulanan seçici dinleme becerisine yönelik yapılan DBT`den elde edilen verilerin t-testi analizine göre yapılan uygulamaların öğrenciler üzerinde kalıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu duruma benzer bir sonuç Şahin, Aydın ve Sevim (2011) `in yapmış olduğu çalışmada yer almaktadır. Cornell not alma tekniğinin dinlediğini anlama üzerinde etkisinin araştırıldığı çalışmada uygulanan kalıcılık testi sonucunda söz konusu tekniğin işe yaradığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada DBT`den alınan nicel verilerin, daha iyi yorumlanabilmesi için nitel veri olarak öğretmen ve öğrenci görüşleri alınmıştır. Eylem araştırmalarında, çalışma grubunda yer alan deneklerin de araştırma hakkındaki görüşleri nicel verilerin yorumlanmasında kullanılmaktadır (Mcniff, Whitehead, 2002). Alanyazında nitel veri olarak söz konusu görüşlere başvuran çalışmalar yer almaktadır. Er(2011), Aksu(2013), Melanlıoğlu(2013), Öztürk(2017)`ün gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar buna örnek olarak verilebilir.

Öğretmen ve öğrenci görüşme formundan alınan cevaplar kategorilendirilerek bu alanda yapılacak olan çalışmalara yol göstermesi amaçlanmıştır. Ortaya çıkan alt kategori kavramlarının seçici dinleme stratejileriyle olan özellikleri sonraki çalışmalarda araştırılarak bu alanda katkı sağlanabilir.

Buna göre öğretmenlerin ve öğrencilerin dinleme becerisine yönelik farkındalıklarının var olduğu, alınan görüşler ve ortaya konan nitel veriler ışığında tespit edilmiştir. Alınan görüşlerden elde edilen diğer tespitler şu şekilde sıralanabilir:

Öğrencilerin, dinleme süreci öncesi hazırlık yapmaları dinleme sürecinin sağlıklı geçmesi noktasında önemli olduğu tespit edilmiştir. Dinleme öncesi yapılan hazırlıklar öğrencinin motivasyonunu artırmak amacıyla yapılmaktadır (Doğan, 2016: 21). Demirel (2003, 75-76) dinleme öncesi yapılması gereken etkinlikleri iki başlığa ayırmıştır. Bunlar: ön hazırlık ve zihinsel hazırlıktır. Ön hazırlık, dinlemenin fiziki ve ortam boyutunu ilgilendirirken zihinsel hazırlık ise daha çok bilişsel stratejilerin kullanımına yöneliktir.

Alanyazında dinleme eğitimi üzerine bilişsel stratejilerin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar yer almaktadır. Öztürk (2017) yapmış olduğu çalışmada dinleme öncesi, sırası ve sonrasında kullanılan stratejileri saptamıştır. Yaptığı tespitte öğrencilerin dinleme öncesinde daha çok tahmin stratejisini kullandıkları ortaya konulmuştur. Öğrenci-

lerin metnin başlığına bakarak tahminde bulunmaya çalıştıkları belirtilmiştir. Katrancı ve Yangın (2013), dinleme stratejilerine yönelik olarak gerçekleştirdikleri çalışmada dinleme öncesinde deney grubuna uygulanan: plan yapma, sesli düşünme, dinleme stratejisini belirleme gibi stratejilerin kontrol grubu tarafından uygulanmadığı ve dinlediğini anlama noktasında bu stratejilerin olumlu katkısı olduğunu vurgulamışlardır. Bir başka çalışmada Yıldız (2015) 'ın dinleme öncesi kullandığı stratejiler şunlardır: hazırlık yapmak, önceki bilgileri kullanma, dinleme öncesi sorular oluşturma, tahminde bulunma, amaç belirleme, yöntem belirleme. Söz konusu stratejiler dinleme öncesi hazırlık yapma konusunda oldukça önemlidir.

Öğretmenlere göre anlama ve öğrenme sorunlarının temelinde öğrencilerin aile içerisinde işitsel olarak edindikleri kavramlar ile sonradan öğrendikleri şeklin uyumsuzluğu durumunun var olduğu tespit edilmiştir. Dinleme becerisi, anne karnında gelişmeye başlayan bir beceri olduğundan aile kavramı söz konusu becerinin gelişimi açısından oldukça önemli bir kavramdır. Dinleme yeteneği zekâ derecesi ile orantılıdır. Ailede verilen söz konusu eğitim, çocukların dinleme becerilerinin gelişmesini etkiler (Demire, 2006: 74). Aksu (2013,10), gerçekleştirdiği çalışmada nitel veri toplama aracı olarak kullandığı öğretmen görüşlerine göre ailenin sosyokültürel özelliklerinin öğrencinin dinleme becerisinin gelişimine etki ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bu süreçte ailelerin de dinleme eğitimi noktasında bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre dersin uzun süreli olmasının öğrencilerin dinleme sürecinde dikkat dağınıklığı yaşamalarına neden olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedenini Mackay şöyle açıklamaktadır (Mackay 1997:13`den aktaran; Doğan, 2016: 24): Düşünme hızı konuşma hızından ortalama üç-dört kat daha fazladır. Bu durum altı katına kadar çıkabilmektedir. Bu yüzden kişi kendinin sıkça, söylenenden bir adım önde bulur ve konuşmacının, kendi düşünce hızına yetişmesini bekler ama bu imkânsızdır. O anda meydana gelen dikkat dağıtıcı herhangi bir şey dikkatin, dinleme sürecinden tamamen kopmasına, dinleme sürecinin verimsiz geçmesine neden olur. Özellikle 6 yaş ve üstü çocuk grubunun dinleme süresi 10-30 dakika olduğu bilinmektedir (Demirel, 2003). Psikolojik nedenler bu süreye etki edebilir.

Araştırmada not alma ve özetleme tekniklerinin gelişimi birlikte incelenmiştir. Çünkü söz konusu teknikler birbirleriyle ilişkilidir. TDK(2011:1179)`de, "Biri konuşurken onun söylediklerinin başlıca noktalarını özetleyerek yazmak" şeklinde yer alan tanım bu etkileşimi daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Not alma, önemli noktaları kendi sözcüklerimizle belirleme; özet çıkarma da bir yazının temel özelliklerini, anlatmak istediklerini bozmadan, genel çizgileriyle yeniden yazmadır (Göçer, 2016: 185).

Yazma becerisinin yeterince gelişmemesi durumu özet çıkarma ve not alma tekniklerinin kullanımını zorlaştırabilir. Graham ve Weintraub (1996) `a göre yazma becerisiyle ilgili yetersizlikle metin oluşturma ile ilgili yüksek seviyeli düşünme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin görüşme formuna vermiş oldukları

cevaplar bu kararı destekler niteliktedir. Bu sebeple yazma becerisinin gelişimi söz konusu tekniklerin sağlıklı biçimde kullanılabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Öğrencilerin özetleme ve not alma tekniklerini kullanabilme becerileri araştırmada seçici dinleme stratejileri öğretimiyle birlikte geliştirilmeye çalışılmıştır. Çünkü, öğrencinin dinleme metnine dikkat ederek dinleme sürecini gerçekleştirmesi ve söz konusu metin içerisinde gerekli olan bilgiyi alabilmesi doğru dinleme stratejisini kullanabilmesiyle ilgilidir. Seçici dinleme, bir insanın ne aradığını bilmesi ve ona göre dinlemesidir (Yalçın, 2012: 131). Dinleyiciler dikkat etmedikleri zaman zayıf anlamlar ortaya çıkabilmekte ve dikkatlerini kaybetmektedirler. Konuyla veya etkinlikle ilgilenmemeleri, konuyu takip edememeleri, dinleme hedeflerini kaybetmeleri, başka şeylerle ilgilenmeleri, söylenenler üzerine yoğunlaşmak yerine kendi düşünce dünyalarındaki cevabı vermemeleri seçici dinleme sürecinin verimli geçmemesine neden olabilmektedir (Rost, 2014: 1). Bu sebeple seçici dinleme süreci, anlama ve öğrenme becerilerini geliştirmek için oldukça önemli bir stratejidir.

Öğrenci Görüşme Formu'nda yer alan öğrenci görüşleri doğrultusunda, seçici dinleme eğitimi sürecinin öğrencilerin anlama ve öğrenme becerilerini geliştirdiği tespit edilmiştir. DBT'den alınan nicel veri sonuçlarıyla örtüşmektedir. Alanyazında bu konuyla ilgili araştırmalardan Ceran (2015) ve Karabacak (2014)'ın gerçekleştirdiği çalışmalarda seçici dinleme stratejisi ile birlikte deney grubunda kontrol grubuna göre dinlediğini anlama noktasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir.

Dinlemenin fiziksel ve zihinsel boyutları kadar, sağlıklı bir dinleme sürecinde dinleme metni için kullanılan uyarılar da oldukça önemlidir. Göçer (2010: 2), uyarılarla ilgili olarak öğrenme ve öğretme süreci etkinliklerinin çok uyarınlı ve etkileşimli bir ortamda yürütülmesi gerektiğini dile getirmiştir. Öğretmenin bu süreçte kullanacağı etkinlikleri ortamı zenginleştirecek ve öğrencilerin ilgisini çekecektir. Öğrencilerin ilgileri çekilerek derse katılımlarının sağlanması, hedeflenen kazanımlara daha rahat ulaşılmasına yardımcı olabilecektir. Bu durumun gereğince, çok uyarınlı öğrenme ve öğretme süreçlerinde, öğrenciler daha çok duymaya ve düşünmeye yöneltilmeli (Sever, 2006: 9). Söz konusu araştırmada öğrencilerin, araştırmacı tarafından ortamda kullanılan işitsel ve görsel araçların daha çok ilgilerini çektiğini dile getirmeleri bu durumu destekler niteliktedir. Uyarılar yardımıyla öğrenciler dinleme/izleme metinlerine daha çok ilgi göstermiş ve alması gereken bilgiye ulaşmaları daha kolay olmuştur.

Söz konusu görüşler araştırmanın nicel sonuçlarını destekler niteliktedir. Seçici dinleme stratejisiyle birlikte öğrenme ve anlamayı kuvvetlendirecek olan not alma ve özet çıkarma tekniklerinin kullanılması araştırmanın sonucunda öğrencilerin dinlediğini anlama ve öğrenme becerilerini geliştirdiği gözlemlenmiştir. DBT sonucunda dinlediğini anlama ve öğrenme becerisinin gelişmesine yönelik olarak ortaya çıkan olumlu, anlamlı fark araştırmaya katılan deneklerin görüşleriyle desteklenerek temellendirilmiştir.

Öneriler

1. Öğrencilerin, Türkçenin ses özelliklerinin farkına varması için diğer dil becerilerinin yanında dinleme etkinliklerinden de yararlanılabilir.
2. Dinleme metinleri, görsel-işitsel olanlar arasından seçilebilir ve öğrencinin düzeyine uygun olanlar tercih edilebilir.
3. Öğretim araçlarında, seçici dinleme becerisini geliştiren çeşitli öğretim etkinliklerine yer verilebilir.
4. Seçici dinleme strateji öğretimine geçmeden önce öğrencilerin dikkatlerini ve seçici algılarını geliştirecek etkinlikler yapılabilir.
5. Çalışmada özetleme tekniği 5N1K şekliyle uygulanmıştır. Sonraki çalışmalarda özetleme tekniğinin farklı uygulamaları kullanılabilir.
6. Özellikle özetleme tekniği uygulanmadan önce öğretmen tarafından öğrencilere söz konusu tekniğe yönelik eğitim süreci gerçekleştirilmelidir.
7. Seçici dinleme stratejilerinin dinleme yöntem ve teknikleriyle birlikte kullanılabilirliği araştırılabilir.
8. ÖGF’de yer alan görüşlerin analiziyle ortaya çıkan alt temaların seçici dinleme stratejisine olan etkisi incelenebilir.
9. Ders kitaplarında yer alan dinleme metinleri ve etkinliklerinin seçici algıyı geliştirmeye yönelik olup olmadığı incelenebilir.
10. Söz konusu stratejinin öğrenciler tarafından ne derece kazanıldığını ölçmek için seçici dinleme stratejisini ölçme testlerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
11. Öğretmenler, seçici dinleme stratejilerinin öğretimi konusunda yetiştirilebilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, K. ve Çetingöz, K. (2009). “Not Alma Stratejisinin Öğretiminin Tarih Başarısı ve Hatırd Tutma Üzerindeki Etkileri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (15), 60, ss. 577-600.
- Aksu, D. (2013). *Bütünleştirici Dinleme Uygulamalarının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerilerine Etkisi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Arslan, Ş. (2017). *Dinlediklerini Özetlemede Hikâye Haritası Yönteminin Etkisi*, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bartın.
- Balaban, S. (2017). İki Dinleme Stratejisi Olarak Gölgeleme ve Not Almanın Karşılaştırılması ve Bu İki Stratejinin İngilizceyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenler Üzerindeki Etkisi, Yeditepe

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

- Büyüköztürk, Ş. (2012). **Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Ceran, D. (2015). "Seçici Dinleme ile Not Alarak Dinleme Yöntemlerinin Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerisine Etkisi", **Zeitschrift für die Welt der Türken**, (7), 1, ss. 205-219.
- Chomsky, N. (1968). **Language and Mind**, Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Cüceloğlu, D. (2015) **İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Demirel, Ö. (2003). **Türkçe Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, Y. (2016). **Dinleme Eğitimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinlediğini Özetleme Becerilerinin Değerlendirilmesi", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (11), 28, ss. 153-176.
- Durukan, E. ve Maden, S. (2010). "Kavram Haritaları ile Not Tutmanın İlköğretim Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerisi Üzerine Etkisi", **ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)**, (1), 2, ss.63-70.
- Er, O. (2011). İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Erdem, İ. (2013). Konuşma Eğitimi Esnasında Karşılaşılan Konuşma Bozuklukları ve Bunları Düzeltme Yolları", **Journal of Social Sciences Sosyal Bilimler Dergisi**, (6), 11, ss.415-452.
- Fidan, D. ve Gerçek, Ş. (2017). **2017 Türkçe Öğretim Programında ve Ortaokul Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabında Özetleme Becerisi**, Current Debates in Education, Volume (5), IJOPEC Publication Limited, United Kingdom.
- Göçer, A. (2010). "Türkçe Öğretiminde Çok Uyarınlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebi Ürünlerden Yararlanma", **Tübar**, (27), Bahar.
- Göçer, A. (2016). **Yazma Eğitimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Göğüş, B. (1978). **Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi**, Gül Yayınevi, Ankara.
- Graham, S. ve Weintraub, N. (1996). "A Review of Handwriting Research: Progress and Prospects from 1980 to 1994", **Educational Psychology Review**, 8(1), ss. 7-87.
- Karabacak, E. (2014). Seçici Dinleme Eğitiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerileri Üzerindeki Etkisi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Karadüz, A. ve Tabak, G. (2016). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinlerken Not Alma Stilleri. **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, 4(1), 73-83.
- Karatay, H. ve Okur, S. (2012). "Öğretmen Adaylarının Öyküleyici ve Bilgilendirici Metinleri Özetleme Becerileri", **The Journal of Academic Social Science Studies**, (5), 7, ss. 399-420.

Seçici Dinleme Stratejisi Öğretimi İle 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Not Alma ve Özet...

- Katranacı, M. Ve Yangın, B. (2013). "Üstbilis Stratejileri Öğretiminin Dinlediğini Anlama Becerisine ve Dinlemeye Yönelik Tutuma Etkisi", **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (11), ss. 773-771.
- Kocaadam, D. (2011). Not Alarak Dinleme Eğitiminin İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisi Üzerindeki Etkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Kurudayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2016). "Cornell Not Alma Tekniği'nin 6. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediklerini Anlama Düzeylerine Etkisi", **9. Uluslararası Türkçenin Eğitimi- Öğretimi Kurultayı**, Burdur.
- Mackay, I. (1997). **Dinleme Becerisi**, (çev. Aksu Bora ve Onur Cankoçak), İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri Ltd. Şti., Ankara.
- MEB (2006). **Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6-8. Sınıflar)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Melanlıoğlu, D. (2013). "Ortaokuldaki Dinleme Eğitiminin Niteliğine İlişkin Fenomografik Bir Araştırma", **Okuma Yazma Eğitimi Araştırmalar**, 1(1), ss. 34-44.
- Mc.Niff, J. & Whitehead, J. (2002) **Action Research: Principles and Practice**, (second edition). Routledge Falmer, London.
- Özbay, M. (2005). **Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özçakmak, H. (2015). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Not Alarak Dinlemede Özetleme Stratejilerini Kullanma Becerileri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Öztürk, K., B. (2017). "Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Becerisine Yönelik Olarak Kullandıkları Üstbilis Stratejilerinin Belirlenmesi", **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, 13(1), 152-182.
- Rost, M. (2014). **Listening in Action (Prentice Hall/Action)**.
- Şahin, A., Aydın, G. ve Sevim, O. (2011). "Cornell Not Alma Tekniğinin Dinlenen Metni Anlamaya Kalıcılığı ve Etkisi", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 29, ss. 29-36.
- TDK (2011). **Türkçe Sözlük** (11. baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uzun, O (2018). Seçici Dinleme Stratejisinin İki Dilli 5. Sınıf Öğrencilerinin Not Alma ve Özet Çıkarma Becerilerine Etkisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu.
- Sever, S. (2006). **Türkçe Öğretiminin Çözölemeyen Sorunları**. Varlık, Ekim, 8(16).
- Senemoğlu, N. (2015). **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Yalçın, A. (2012), **Türkçe Öğretim Yöntemleri Yeni Yaklaşımlar**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yıldız, N. (2015). Dinleme Stratejileri Öğretiminin Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale.